

Сучасная матэматычная тэрміналогія працягвае няспынна развівацца і ўдасканальвацца. Толькі за апошнія два дзесяцігоддзі яна папоўнілася як новымі лексічнымі адзінкамі, так і раней вядомымі лексемамі, якія набылі дадатковыя значэнні і ўжо трывала замацаваліся ў сучаснай матэматычнай тэрміналогіі. Назавем толькі некаторыя з іх: *аргумент* – незалежная пераменная велічыня, ад змянення якой залежыць змяненне другой велічыні; *інверсія* – парушэнне нармальнага парадку двух элементаў у перастаноўцы; *параметр* – велічыня, якая ўваходзіць у якую-небудзь формулу і захоўвае пастаяннае значэнне толькі для дадзенага выпадку; *радыкал* – матэматычны знак, які абазначае дзеянне здабывання кораня [3].

Несумненна, што такая дынаміка будзе наглядацца і далей як у лексічнай сістэме беларускай мовы ўвогуле, так і ў матэматычнай тэрміналогіі ў прыватнасці.

Літаратура

1. Беларуская навуковая тэрміналогія. Вып. 1. Элементарная матэматыка. Мінск, 1922.
2. Беларуская навуковая тэрміналогія. Вып. 14. Слоўнік матэматычнай тэрміналогіі. Мінск, 1927.
3. Булыка А.М. Слоўнік іншамовных слоў. Актуальная лексіка. Мінск, 2005.
4. Касцюковіч М.М., Люшчэў У.В., Шчэрбін В.К. Руска-беларускі слоўнік матэматычных, фізічных і тэхнічных тэрмінаў. Мінск, 1995.
5. Красней В.П. Беларуская тэрміналогія: зборнік артыкулаў. Мінск, 2011.

А.М. Назаранка

НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ ЎЖЫВАННЯ ВЯЛІКАЙ ЛІТАРЫ Ў НАЗВАХ АРГАНІЗАЦЫЙ

Прынятыя ў 2008 г. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі (далей – Правілы) [1], нягледзячы як на доўгую іх падрыхтоўку і ўзгадненне, так і ў наступным дастаткова працяглы адаптацыйны перыяд (два гады), дагэтуль выклікаюць шэраг практычных пытанняў. Сярод іх мусім вылучыць некаторыя праблемы ўжывання вялікай літары ў назвах арганізацый. Для мэт дадзенага павдамлення тэрмін «арганізацыя» будзе разумецца ў шырокім сэнсе і ўключае як юрыдычныя асобы ўсіх тыпаў, так і міжурадавыя і міждзяржаўныя аб'яднанні (арганізацыі). Неабходнасць разгляду менавіта гэтага пытання вызначаецца тым, што і для нарматыўных прававых актаў [6], і для афіцыйных дакументаў іншых відаў [3] заканадаўствам Беларусі вылучаюцца жорсткія моўныя

патрабаванні, а Правілы з'яўляюцца абавязковымі для выканання «ва ўсіх сферах і выпадках выкарыстання пісьмовай беларускай мовы» [1].

Неаднастайнай з'яўляецца практыка называння Еўрапейскага Саюза (далей – ЕС) у прававых актах. Так, у міжурадавым пагадненні выкарыстоўваецца тэрмін «Еўрапейскі саюз» [8], а ў пастанове Міжпарламентскай асамблеі СНД – ужо «Европейский Союз» [7]. Такая неаднастайнасць і неўпарадкаванасць практыкі супярэчыць прынцыпам норматворчасці і разбурае адзінства і эквівалентнасць розных моўных версій адных і тых жа актаў. Гэта выклікае неабходнасць вызначэння абгрунтаваных падыходаў да ўдасканалення наяўнай практыкі і прававога рэгулявання.

У адпаведнасці з Правіламі, напісанне поўнай назвы ЕС рэгулюецца нормай, паводле якой з вялікай літары пішацца «першае слова ў найменнях рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання і іншых арганізацый» [1; абз. 3, ч. 1, § 28 «Вялікая і малая літары ў назвах дзяржаўных органаў і іншых арганізацый»]. Паколькі ЕС відавочным чынам не з'яўляецца рэспубліканскім органам дзяржаўнага кіравання, то, па сэнсе Правілаў, ЕС знаходзіцца, разам з, напрыклад, Новалукомскай дзяржаўнай раённай электрастанцыяй у шэрагу «іншых арганізацый». Лічым, што такі падыход цалкам памылковы. ЕС, на моцы ўласных асноватворных дакументаў, – аб'яднанне дзяржаў, а не проста нейкая міжурадавая арганізацыя [9]. Важным, аднак, з'яўляецца карэктнае аднясенне вызначанага аб'екта для выкарыстання роўна прымянімых правілаў аднолькавай вагі. Таму пры напісанні поўнай назвы ЕС неабходна кіравацца правіламі аб тым, што з вялікай літары пішуцца «ўсе знамянальныя словы ў афіцыйных уласных назвах дзяржаў і іх аб'яднанняў» [1; абз. 11, ч. 1, § 27 «Вялікая і малая літары ў геаграфічных і астранамічных назвах»]. Нягледзячы на тое, што ў мовах краін-членаў ЕС, поўнае найменне даецца варыятыўна (Европейския съюз – балгарск., Unia Europejska – польск.), пры напісанні наймення ЕС па-беларуску мы павінны кіравацца ўласным заканадаўствам. Апошняе дае падставу казаць аб тым, што поўная правільная назва ЕС – «Еўрапейскі Саюз». Гэта тым больш відавочна, калі ўлічыць вызначаныя Правіламі нормы напісання поўных найменняў такіх арганізацый, як ААН ці Савет Еўропы.

Другім вартым увагі пытаннем з'яўляецца напісанне фірмовых найменняў арганізацый. Фірмовыя найменні могуць уключаць у сябе словы акрамя першых у найменні, што пачынаюцца з вялікай літары. Дадзенае палажэнне павінна выводзіцца не з нормаў Правілаў, але з асноватворных палажэнняў Грамадзянскага кодэксу [2], Дэкрэту

Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 16 студзеня 2009 г. № 1 [5], якія, згодна з Канстытуцыяй [4] і Законам «Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь» [6] маюць вышэйшае за Правілы юрыдычнае значэнне. Названыя прававыя акты даюць заснавальнікам адносную свабоду вызначэння фірмовых найменняў арганізацый і не змяшчаюць абмежаванняў па выкарыстанні ў іх вялікай літары. Аднак Правілы кажуць, што толькі «аднаслоўныя назвы і першае слова ў састаўных назвах арганізацый» могуць пісацца з вялікай літары [1; абз. 2, § 27 «Вялікая літара ў назвах з двукоссем»]. Таму ў дадзеным выпадку асаблівую вагу набывае патрабаванне па забеспячэнні поўнай эквівалентнасці найменняў на рускай і беларускай мовах на вызначаных вышэй падставах.

Трэцім самастойным пытаннем з’яўляецца напісанне вялікай літары «Ў» у найменнях арганізацый. Неўрэгуляванасць напісання такой літары пры графічным афармленні можа вырашацца праз выкарыстанне агульных правілаў, пры якіх «Ў» пішацца вялікай у выпадку, калі цалкам назва органу (арганізацыі) графічна афармляецца вялікімі літарамі («Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт» і «БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ»), г.зн. немагчыма адрозніць рэгістр літараў адна адносна адной.

Такім чынам, пытанні выкарыстання вялікай літары ў найменнях органаў і арганізацый, неўрэгуляваныя ў Правілах, падлягаюць вырашэнню на падставе іншых нарматыўных прававых актаў Рэспублікі Беларусь і з улікам наяўнай практыкі.

Літаратура

1. Аб Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі: Закон Рэсп. Беларусь, 23 ліп. 2008 г., № 420-3 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. 2008. № 186. 2/1517.
2. Гражданский кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 7 дек. 1998 г., № 218-3: в ред. от 28 дек. 2009 г. // Консультант Плюс: Беларусь. Технология Проф [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». Минск, 2010.
3. Инструкция по делопроизводству в государственных органах и организациях Республики Беларусь: утв. постановлением М-ва юстиции Респ. Беларусь, 19 янв. 2009 г., № 4 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология Проф [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». Минск, 2010.
4. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь = Конституция Республики Беларусь: [1994 года (са змяненнямі і дапаўненнямі): прын. на рэсп. рэферэндумах 24 лістапада 1996 г. і 17 кастрычніка 2004 г.]. Мінск, 2007.
5. О государственной регистрации и ликвидации (прекращении деятельности) субъектов хозяйствования: Декрет Президента Респ. Беларусь, 16 янв. 2009 г., № 1 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. 2009. № 17. 1/10418.
6. О нормативных правовых актах Республики Беларусь: Закон Респ. Беларусь, 10 янв. 2000 г., № 361-3: в ред. от 2 июля 2009 г. // Консультант Плюс: Беларусь. Технология Проф [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». Минск, 2010.

7. О Санкт-Петербургской международной парламентской конференции по вопросам общеевропейского сотрудничества: Постановление Совета Межпарламентской Ассамблеи государств-участников Содружества Независимых Государств, 16 июня 2003 г., № 11 // Информ. бюлл. Межпарлам. Ассамбл. СНГ. 2003. № 31.
8. Пагадненне паміж Урадам Рэспублікі Беларусь і Урадам Італьянскай Рэспублікі аб супрацоўніцтве ў галіне культуры: 10 чэрв. 2011 г., Трыест.
9. Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community // Offic. J. of the Europ. Communities. Ser. C. 2002. № 325. P.0033-0184.